

УДК 930.2(477):323.282(477)"19"
DOI: 10.24919/2312-2595.1/43.184277

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 24, вул. Івана Франка, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100; доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної, кадрової роботи та оборонного планування, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 32, вул. Героїв Майдану, м. Львів, індекс 79026 (vilnickiy@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4969-052X>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/H-4431-2017>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203399830>

Бібліографічний опис статті: Ільницький, В. (2019). Організація боротьби репресивно-каральних органів проти українського визвольного руху: невідомі інструктивні документи (1945 р.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 1/43, 196–212. doi: 10.24919/2312-2595.1/43.184277.

**ОРГАНІЗАЦІЯ БОРТЬБИ
РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ
ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ:
НЕВІДОМІ ІНСТРУКТИВНІ ДОКУМЕНТИ (1945 р.)**

Анотація. Мета статті – ввести до наукового обігу інструктивні документи радянських репресивно-каральних органів про організацію та форми і методи проведення боротьби із українським визвольним рухом у західноукраїнських областях України. *Методологія дослідження* ґрунтується на принципах історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності, поміркованого наративного конструктивізму, а також на використанні загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів. *Наукова новизна* полягає у тому, що вперше вводяться до наукового обігу невідомі інструктивні документи про організацію боротьби репресивно-

каральних органів – наказ військам Львівського воєнного округу (13 січня 1945 р.) про різнобічну допомогу радянським партійним органам, структурам НКВС і НКДБ органам у боротьбі із ОУН і УПА та вказівки заступника народного комісара внутрішніх справ УРСР генерал-лейтенанта Строкача, подані на нараді командирів частин 82 сд (25 листопад 1945 р.). **Висновки.** Отже, репресивно-каральна система у боротьбі з визвольним рухом на західноукраїнських землях користувалася низкою форм і методів, які під час боротьби «відточувалися». Відповідно вони відзначалися ефективністю та завдавали націоналістам відчутних втрат. Сподівання радянської адміністрації на швидке та повне знищення визвольного руху не виправдалися, оскільки він користувався підтримкою населення та, зі свого боку, обирав оптимальну модель функціонування у відповідний період. Саме тому репресивно-каральний апарат під час боротьби з українськими націоналістами змінював власні завдання. Хоча впродовж усього періоду боротьби основна ставка робилася на силове врегулювання конфлікту. Так, якщо на початковому етапі боротьби застосовувалися широкомасштабні операції, то уже наприкінці 1946 – початку 1947 р. силовики проводили операції невеликими маневреними відділами супроти конкретних повстанських підрозділів чи окремих діячів підпілля (районних, надрайонних, окружних і крайового проводів ОУН), дислокацію яких виявила агентура. Ці зміни давали радянським силовикам можливість, діючи малими групами, за наявності точних агентурних даних, охоплювати більшу територію і ліквідовувати націоналістів, які залишилися. Нещодавно нами були віднайдені два документи, які розширюють уявлення про масштаби боротьби радянської системи із українським визвольним рухом, суттєво розходяться із офіційною картиною, поданою в офіційній радянській пропаганді. Відзначимо, що публіковані документи є важливим джерелом до комплексного дослідження репресивної політики радянської адміністрації у західноукраїнському регіоні загалом та протистоянні із українським визвольним рухом зокрема.

Ключові слова: репресивно-каральні органи; український визвольний рух; західноукраїнські землі.

Vasyl ILNYTSKYI

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100; Associate Professor of the Department of Mobilization, Organizational, Staffing, Human

Resources and Defense Planning, National Academy of Land Forces named after Petro Sahaidachnyi, 32 Heroes of Maidan Str., Lviv, Ukraine, postal code 79026 (vilnickiy@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4969-052X>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/H-4431-2017>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203399830>

To cite this article: Ilnytskyi, V. (2019). Orhanizatsiia borotby represyvno-karalnykh orhaniv proty ukrainskoho vyzvolnoho rukhu: nevidomi instruktivni dokumenty (1945 r.) [The organization of the struggle of repressive-punitive bodies against the Ukrainian liberation movement: unknown instructive documents (1945)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seria Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 1/43, 196–212. doi: 10.24919/2312-2595.1/43.184277* [in Ukrainian].

THE ORGANIZATION OF THE STRUGGLE OF REPRESSIVE-PUNITIVE BODIES AGAINST THE UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT: UNKNOWN INSTRUCTIVE DOCUMENTS (1945)

Summary. *The purpose of the article is to introduce the instructive documents of the Soviet repressive-punitive bodies about the organization, forms and methods of the struggle against the Ukrainian liberation movement in the western regions of Ukraine. The methodology of the study is based on the principles of historicism, systematism, scientificity, verification, authoritative objectivity, moderate narrative constructivism, as well as the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic) methods. The scientific novelty is that the unknown instructive documents about the organization of the fight of repressive and punitive bodies were introduced for the first time – a decree of the troops of Lviv Military District (January 13, 1945) on comprehensive assistance to the Soviet party organs, PCIA and PCSS structures in the struggle against OUN and URA and the instructions of the Deputy People’s Commissar of the USSR, Lieutenant General Strokach, submitted at the meeting of the commanders of units of 82 cd (November 25, 1945). Conclusions.* Thus, the repressive-punitive system in the struggle against the liberation

movement on the Western Ukrainian lands used a number of forms and methods that were «honed» during the struggle. Accordingly, they were marked by efficiency and caused considerable losses to the nationalists. The hopes of the Soviet administration for the swift and complete destruction of the liberation movement were not justified since it had the support of the population and, in its turn, chose the optimal model of functioning in the relevant period. That is why the repressive and punitive apparatus changed its tasks while fighting against Ukrainian nationalists. However, throughout the whole period of the struggle the main focus was on the forceful resolution of the conflict. Thus, if large-scale operations were carried out at the initial stage of the struggle, then in late 1946 – early 1947, security forces conducted operations with small maneuvering units against specific insurgent units or individual figures of the underground (district, supra-district and regional (provides) branches of the OUN), dislocation of which was noticed by agenda. These changes allowed the Soviet security forces, operating in small groups, with accurate agency data to cover a larger territory and eliminate the remaining nationalists. Recently, we have found two documents that expand the scope of the struggle of the Soviet system with the Ukrainian liberation movement, and are at odds with the official picture presented in official Soviet propaganda. It should be noted that the published documents are an important source for a comprehensive study of the repressive policies of the Soviet administration in the Western Ukrainian region in general, and the confrontation with the Ukrainian liberation movement in particular.

Keywords: *repressive-punitive bodies; Ukrainian liberation movement; Western Ukrainian lands.*

Постановка проблеми. Уся радянська система будувалася на принципах суворої замкненості. Все, що не вписувалося у рамки офіційної пропаганди, отримувало гриф державної таємниці. Особливо ретельно засекречувалися документи, які містили інформацію про реальну картину і стан справ у державі та суспільстві. Такі документи отримували гриф «таємно», «цілком таємно», і влада (колись радянська і, як не дивно, сучасна) ретельно їх оберігає. Протягом свого існування радянська адміністрація декілька разів здійснювала зачистку і відповідно знищення архівних документів. Одначе попри досить ретельну чистку архівів спецслужб вони містять цілий пласт матеріалів, які дають змогу

оцінити масштаби протистояння репресивно-каральної системи із українським визвольним рухом.

Ще однією характерною особливістю функціонування радянської системи було здійснення суцільних приписок особливо у 1944–1945 рр. Насамперед що стосувалося результатів проведення чекістсько-військових операцій, чисельності вбитих націоналістів та вилученої у них зброї. Значну плутанину чекісти внесли також і у посади підпільників та повстанців (1944–1945). Зрозуміло, що це траплялося як із об'єктивних (на початковому етапі протистояння радянської системи із визвольним рухом чекісти ще не розбиралися у всіх посадах та функціях, які існували в ОУН і УПА), так і суб'єктивних причин (прагнення показати результативність діяльності та отримати винагороду за це).

Донедавна інструктивні документи про організацію питання перебувало під суворим табу. Однак відкриття доступу до архівів репресивно-каральних органів суттєво уможливило розкрити це питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації та реалізації боротьби проти українського визвольного руху неодноразово порушувалася у низці історичних праць та збірниках документів. Уперше проблему використання агентурної мережі на великому джерельному матеріалі розкрив Іван Білас (Bilas, 1994a, 1994b). Своє відображення вказана проблема знайшла у публікації раніше засекречених документів Володимиром Сергійчуком (Serhiichuk, 1998, 2000, 2004, 2005a, 2005b, 2005c). В подальшому питання використання агентури було предметом аналізу в узагальнювальних дослідженнях Анатолія Кентія (Kentii, 2005), Юрія Киричука (Kyrychuk, 2000, 2003), Анатолія Русначенка (Rusnachenko, 2002), Юрія Шаповала (Shapoval, 2003). Висвітленню зазначеної проблеми присвячена ціла низка публікацій автора цього нарису (Ilnytskyi, 2013, 2014a, 2014b, 2014c, 2014d, 2017). Однак нововиявлені документи змушують нас ввести їх до наукового обігу.

Мета статті – ввести до наукового обігу інструктивні документи радянських репресивно-каральних органів про організацію та форми і методи проведення боротьби із українським визвольним рухом у західноукраїнських областях України.

Виклад основного матеріалу. Після закінчення Другої світової війни радянська адміністрація прагнула якомога швидше утвердитися на нових західних кордонах та легітимізувати свої дії перед світом. Основною перешкодою у цьому став український визвольний рух, який, спираючись на підтримку населення, не лише зазнавав втрат, але й завдавав відчутних ударів системі, гальмував утвердження радянської влади в регіоні. Широкомасштабні репресії застосовувалися не лише до тих, хто став у безпосередню опозицію, але й тих, хто міг у перспективі стати на шлях боротьби, а також для введення всеохопливого страху у населення. Для боротьби із ним репресивно-каральна система широко використовувала різноманітні форми та методи, апробовані на східноукраїнських землях під час знищення та викорінення інакودумства. До найчастіше використовуваних належать як основні, так і додаткові: 1) чекістсько-військові операції (оперативно-військові операції); 2) створення широко розгалуженої агентурної сітки; 3) засідки, блокади; 4) спецзасоби; 5) компрометації; 6) діяльність АБГ; 7) перепис і паспортизація населення; 8) виселення сімей учасників та осіб, які підтримували визвольний рух (депортації); 9) застосування сімейної та майнової відповідальності; 10) публічні показові страти і судові процеси; 11) колективізація; 12) ідейно-пропагандивна війна тощо. На боці радянських військових була перевага в матеріально-технічному забезпеченні, озброєнні, рівні фахової підготовки, людських ресурсах тощо. Натомість повстанці краще знали місцевість, їхні структури та відділи були більш маневрені, здатні до реорганізації і вдало переховувалися серед мирного населення (Hnytskyi, 2017).

Реалізовував ці заходи сформований репресивно-каральний апарат (у низці випадків приїжджали уже укомплектовані органи), який місцеве населення сприймало як інструмент окупації. Тому офіційне радянське керівництво постійно відчувало неприязне ставлення західноукраїнців. До цього також спричинилася жорстока поведінка окремих представників офіційної влади. Відверте сподівання партійного керівництва на швидке знищення визвольного руху виявилось помилковим. Власні позиції радянська влада зміцнювала лише завдяки діяльності репресивно-карального апарату. Значна частина новоприбулих керівних партійних

господарських працівників були малограмотними без фахової освіти, досвіду роботи тощо.

Найбільшою ж проблемою у процесі утвердження радянської влади та боротьби проти ОУН і УПА стало масове порушення радянськими репресивними органами так званої «соціалістичної законності». Поняття соціалістична законність досить умовне і широке. Під нього підпадали, починаючи від порушень, постійних пограбувань, незаконних затримань, фальсифікацій кримінальних справ, катувань, закінчуючи масовими (незаконними, без суду і слідства) розстрілами, згвалтуваннями тощо. Дослідник українського визвольного руху В. Сергійчук вважає, що на окремих етапах боротьби з українським національно-визвольним рухом радянський режим не звертав уваги на ці види злочинів, навіть більше, їх заохочував. До числа умов, що сприяли скоєнню працівниками каральних органів зловживань та злочинів, необхідно зарахувати не тільки відсутність контролю з боку керівництва і начальників, а й неефективне здійснення прокурорського нагляду за їхньою діяльністю, а в більшості випадків – повна його відсутність. Часто працівників, звільнених з органів прокуратури у східних областях УРСР та інших республіках за систематичні порушення законів, направляли на роботу до західних областей.

Висновки. Отже, репресивно-каральна система у боротьбі з визвольним рухом на західноукраїнських землях користувалася низкою форм і методів, які під час боротьби «відточувалися». Відповідно вони мали відзначатися ефективністю та завдавали націоналістам відчутних втрат. Сподівання радянської адміністрації на швидке та повне знищення визвольного руху не виправдалися, оскільки він користувався підтримкою населення та, зі свого боку, обирав оптимальну модель функціонування у відповідний період. Саме тому репресивно-каральний апарат під час боротьби з українськими націоналістами змінював власні завдання. Хоча впродовж усього періоду боротьби основна ставка робилася на силове врегулювання конфлікту. Так, якщо на початковому етапі боротьби застосовувалися широкомасштабні операції, то уже наприкінці 1946 – початку 1947 р. силовіки проводили операції невеликими маневреними відділами супроти конкретних повстанських підрозділів чи окремих діячів підпілля

(районних, надрайонних, окружних і крайового проводів ОУН), дислокацію, яких виявила агентура. Ці зміни дали змогу радянським силовикам, діючи малими групами, за наявності точних агентурних даних охоплювати більшу територію і ліквідувати націоналістів, які залишилися.

Нещодавно нами були віднайдені два документи, які розширюють уявлення про масштаби боротьби радянської системи із українським визвольним рухом, суттєво розходяться із офіційною картиною, поданою в офіційній радянській пропаганді. Документи подають чітке визначення про організаторів боротьби. Усі репресивні заходи відбувалися під контролем вищого партійного та силового керівництва.

У публікації подаються два документи: наказ військам Львівського воєнного округу (13 січня 1945 р.) про різносторонню допомогу радянським партійним органам, структурам НКВС і НКДБ органам у боротьбі із ОУН і УПА та вказівки заступника народного комісара внутрішніх справ УРСР генерал-лейтенанта Строкача, подані на нараді командирів частин 82 сд (25 листопад 1945 р.).

У першому документі визначаються завдання військових підрозділів Львівського військового округу, посилювався контроль за результативністю їхньою використання у боротьбі із українським визвольним рухом. Зокрема, рекомендувалося проведення бойових операцій проти українських націоналістів залучати найбільш дисциплінованих і підготовлених з військових та ідеологічних поглядів офіцерів і рядових бійців. До складу відділів мали обов'язково призначати найпрофесійніших політпрацівників (що, очевидно, свідчить й про гостре ідеологічне протистояння), які мали проводити виховну роботу із офіцерським і рядовим складом. Усі дії мали координуватися із органами НКВС, НКДБ, обкомами КП(б)У, облвиконкомами, райкомами КП(б)У, райвиконкомами. Також Командувач військами Львівського воєнного округу генерал-лейтенант Смирнов вимагав регулярної звітності. У цьому ж документі визнавалися факти порушення «соцзаконності» радянськими силовиками.

Другий документ містить вказівки заступника народного комісара внутрішніх справ УРСР генерал-лейтенанта Т. Строкача, подані на нараді командирів частин 82 сд (25 листопад 1945 р.).

Цей документ частково передає емоції, якими були переповнені керівники радянських силових органів: «Бойову оперативну діяльність частин органів довести до точки кипіння і на цьому рівні її підтримувати», «Якщо по військам чи групі військовоположеним буде здійснений хоч один вистріл із будь-якого будинку, вживати негайні заходи до захоплення націоналістів, а будинок спалювати», «... якщо із церкви хоч один вистріл, церкву спалювати». Цей документ містить чіткі вказівки на урізноманітнення методів боротьби із українським визвольним рухом: перехід на діяльність малочисельними військовими підрозділами, використовувати «приманки», робити засідки біля загиблих повстанців.

Відзначимо, що публіковані документи є важливим джерелом до комплексного дослідження репресивної політики радянської адміністрації у західноукраїнському регіоні загалом та протистоянні із українським визвольним рухом зокрема.

У виданні максимально збережено лексику, авторські та редакторські особливості джерел. Без змін подано власні та географічні назви. Виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні огріхи. Кожен документ супроводжується легендою, в якій зазначено місце зберігання документа (номер фонду, опису, справи, аркушів).

References

- Bilas, I.** (1994a). Represyвно-karalna systema v Ukraini 1917–1953 [The repressive system in Ukraine in 1917–1953]. *Suspilno-politychnyi ta istorychnyi analiz (Knyha druha: Dokumenty ta materialy) – Socio-political analyses (Book II: Documents and materials)*. Kyiv: Lybid; Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
- Bilas, I.** (1994b). Represyвно-karalna systema v Ukraini 1917–1953 [The repressive system in Ukraine in 1917–1953]. *Suspilno-politychnyi ta istorychnyi analiz – Socio-political analyses, I*. Kyiv: Lybid; Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
- Пнытський, В.** (2013). Zastosuvannia publichnykh form pokarannia proty predstavnykiv ukrainskoho vyzvolnoho rukhu u Karpatskomu krai OUN (1945–1954) [The use of public punishment against representatives of the Ukrainian liberation movement in the Carpathian region of the OUN (1945–1954)]. *Hrani istorii – Facets of History*, 6, 94–105. Horlivka: Vyd-vo HIIM DVNZ «DDPU» [in Ukrainian].

- Ilnytskyi, V.** (2014a). Deportatsiina polityka yak zasib utverdzhenia radianskoi administratsii u Karpatskomu krai OUN (1944–1954) [The deportation politics as an confirmation means of the soviet administration in Western Ukraine (1944–1954)]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istorii – Scientific notes of Ternopil Volodymyr Hnatak National Pedagogical University. Hystory Series*, 2 (1), 106–111 [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V.** (2014b). Porushennia «sotsialistychnoi zakonnosti» pry utverdzheni radianskoi administratsii u Karpatskomu krai OUN (1945–1954) [The «socialist legality» violation during the Soviet administration statement in the OUN Carpathian region (1945–1954)]. In V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, & I. Zymomria (Eds.), *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiyi zbirnyk naukovykh prats molydykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka – Relevant questions of the Humanities: the collection of scientific works of young scholars of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 10, 17–28. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V.** (2014c). Vykorystannia kompromentatsiinykh pryiomiv pry likvidatsii pidpillia u Karpatskomu krai OUN (1945–1954) [Using the compromise techniques during the underground liquidation in the OUN Carpathian province (1945–1954)]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Scientific works of Historical Department of Zaporizhzhia National University*, 40, 158–162. Zaporizhzhia: ZNU [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V.** (2014d). Vykorystannia radianskymy karalno-represyvnymy orhanamy spetszasobiv u borotbi proty vyzvolnoho rukhu u Karpatskomu krai OUN (1945–1954) [Using by Soviet punitive and repressive authorities of special devices in the fight against the liberation movement of the OUN in the Carpathian region (1945–1954)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii «Istorii» – Problems of the Humanities: the collection of scientific works of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. «History» Series*, 34, 76–86. Drohobych: Vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
- Ilnytskyi, V.** (2017). Protypovstanska borotba u Karpatskomu krai OUN (1945–1954): chekistsko-viiskovi operatsii yak zasib prydushennia ukrainskoho vyzvolnoho rukhu [Anti-insurgent struggle in the Carpathian area of the OUN (1945–1954): cheka-military operation as means

- of suppression of the Ukrainian liberation movement]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Scientific works of Historical Department of Zaporizhzhia National University*, 49, 46–52. Zaporizhzhia: ZNU [in Ukrainian].
- Kentii, A.V.** (2005). *Zbroinyi chyn ukrainskykh natsionalistiv 1920–1956. Istoryko-arkhivni narysy. T. 1: Vid Ukrainskoi viiskovoi orhanizatsii do Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. 1920–1942 [Armed ranks of Ukrainian nationalists 1920–1956. Historical and archival essays. Vol. 1: From Ukrainina military organization to the Organization of Ukrainian Nationalists]*. Kyiv: [b.v.] [in Ukrainian].
- Kyrychuk, Yu.** (2000). *Narysy z istorii ukrainskoho natsionalno-vyzvolnoho rukhu 40–50-kh rokiv XX stolittia [Sketches of the History of Ukrainian National Liberation Movement of the 40–50s of the XX century]*. Lviv: LDU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
- Kyrychuk, Yu.** (2003). *Ukrainskyi natsionalnyi rukh 40–50-kh rokiv XX stolittia: ideolohiia ta praktyka [Ukrainian Nationalist Movement of 1940–1950s: Ideology and Practice]*. Lviv: Dobra sprava [in Ukrainian].
- Nadolskyi, Y.E.** (2008). *Deportatsiina polityka stalinskoho totalitarnoho rezhymu v zakhidnykh oblastiakh Ukrainy (1939–1953 rr.) [Deportation policy of Stalin totalitarian regime in western areas of Ukraine (1939–1953)]*. Lutsk: RVV «Vezha» Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky [in Ukrainian].
- Patryliak, I.** (2012). *«Vstan i borys! Slukhai i vir...»: ukrainske natsionalistychne pidpillia ta povstanskyi rukh (1939–1960 rr.) [«Stand up and fight! Listen and believe...»: the Ukrainian nationalist underground and insurgent movement (1939–1960)]*. Lviv: Chasopys [in Ukrainian].
- Rusnachenko, A.** (2002). *Narod zburenyi: Natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini y natsionalni rukhy oporu v Bilorusii, Lytvi, Latvii, Estonii u 1940–50-kh rokakh [The Revolted People: National liberation movement in Ukraine and national resistance movements in Belarus', Lithuania, Latvia, and Estonia in the 1940s–1950s]*. Kyiv: Universytetske vydavnytstvo «Pulsary» [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (1998). *Desiat buremnykh lit. Zakhidnoukrainski zemli u 1944–1953 rr. [Ten years of the tempest. The West Ukrainian lands in 1944–1953]*. *Novi dokumenty i materialy – New documents and materials*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (2000). *Radianski partyzany proty OUN-UPA [Soviet partisans against OUN-URA]*. Kyiv: Ukrainska vydavnycha spilka [in Ukrainian].

- Serhiichuk, V.** (2004). *Ukrainskyi zdvyh: Zakerzonnia. 1939–1947 rr.* [The Ukrainian revolt: Zakerson. 1939–1947]. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (2005a). *Ukrainskyi zdvyh: Podillia. 1939–1955 rr.* [The Ukrainian revolt: Podillya. 1939–1955]. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (2005b). *Ukrainskyi zdvyh: Prykarpattia. 1939–1955 rr.* [The Ukrainian revolt: Sub-Carpathia. 1939–1955]. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V.** (2005c). *Ukrainskyi zdvyh: Volyn. 1939–1955 rr.* [The Ukrainian revolt: Volyn. 1939–1955]. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka [in Ukrainian].
- Shapoval, Yu.** (2003). *Viina pislia viiny* [The war after the war]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist – Ukraine: cultural inheritance, national consciousness, statehood* (pp. 184–200). Lviv [in Ukrainian].
- Vronska, T.** (2009). *Zaruchnyky totalitarnoho rezhymu: represii proty rodyn «vorohiv narodu» v Ukraini (1917–1953 pp.)* [Hostages of the totalitarian regime: reprisals against families of «enemies of the people» in Ukraine (1917–1953)]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy [in Ukrainian].

Документ 1

**НАКАЗ ВІЙСЬКАМ ЛЬВІВСЬКОГО ВОЄННОГО ОКРУГУ
(13 СІЧНЯ 1945 р.)**

В. СРОЧНО

СОВ. СЕКРЕТНО

П Р И К А З

ВОЙСКАМ ЛЬВОВСЬКОГО ВОЄННОГО ОКРУГА

13 января 1945 года

№ 001

г. Львов

СОДЕРЖАНИЕ: Об оказании помощи местным советским и партийным организациям в ликвидации немецко-украинских националистических банд.

Исходя из того, что главной задачей партийных, советских и военных организаций в Западных областях Украины является в настоящее время ликвидация немецко-украинских националистических банд –

П Р И К А З Ы В А Ю:

1. Командирам частей и соединений и начальникам учреждений Округа, начальникам гарнизонов, командирам частей и соединений и начальникам учреждений, входящим в состав гарнизонов на территории Львовского Военного округа, оказывать всемерное содействие вооруженной силой местным партийным и советским организациям, органам НКВД и НКГБ во всех случаях, когда они проводят операции по ликвидации отдельных очагов бандитизма и бандитских групп немецко-украинских националистов.

2. Не обученный красноармейский состав /призывники 1927 года рожд./ для проведения боевых операций против немецко-украинских националистических банд до окончания первого периода обучения не привлекать.

3. Командирам отрядов, выделяемых для проведения боевых операций против банд, назначать наиболее подготовленных в военном и политическом отношении и дисциплинированных офицеров.

В состав отрядов назначать из лучших политработников заместителей командиров отрядов по политической части и необходимый партийно-политический аппарат, и обеспечить проведение воспитательной работы с офицерским, сержантским и рядовым составом отрядов в продолжении всей операции.

Учитывая, что имели место в прошлом отдельные факты мародерства со стороны отдельных офицеров, сержантов и красноармейцев, проводить разъяснительную работу с офицерским, сержантским и рядовым составом отрядов о недопустимости мародерства и чутком, внимательном отношении к населению.

Перед выступлением на операции проводить тщательный инструктаж офицерскому, сержантскому и рядовому составу.

На командиров частей и соединений возложить личную ответственность за всестороннюю подготовку отрядов к проведению боевых действий.

4. Областным и районным военным комиссарам войти в тесную связь с органами НКВД и НКГБ по вопросам борьбы с бандами немецко-украинских националистов и на основании указаний Обкомов КП/б/У и Облисполкомов, Райкомов КП/б/У и Райисполкомов принять активное участие в проведении всех мероприятий, направленных на ликви-

дацію німецько-українських націоналістів, використовуючи для цього всі наявні в розпорядженні ОВК і РВК засоби.

5. Во всіх випадках участя частей і соединений в проведенні операцій по боротьбі з бандами німецько-українських націоналістів невідкладно доносити мені про виділенні отрядов, про хід операції і про результатах операції після її закінчення. Для доносень використовувати всі наявні можливості вповні до посилки нарочних, забезпечивши їх належачою охороною.

6. Областним военним комиссарам доносити мені два рази в місяць 1 і 15 числа про участя ОВК і РВК в проводимих місцевими советскими і партійними організаціями і органами НКВД і НКГБ заходів по боротьбі з бандитизмом.

7. Областним і районним военним комиссарам з цим приказом ознакомити секретарей областних і районних комитетов КП/б/У і председателей областних і районних исполнительных комитетов трудящихся.

п.п КОМАНДУЮЩИЙ ВОЙСКАМИ ЧЛЕН ВОЕННОГО СОВЕТА

ЛЬВОВСКОГО ВОЕННОГО ОКРУГА

ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТ – СМІРНОВ, ГЕНЕРАЛ-МАЙОР – ГАТРАКОВ

НАЧАЛЬНИК ШТАБА ОКРУГА

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР – ГОРОДЕЦКИЙ

Доотп 65 экз.

Экз. 2-66 – по списку

15.1.45 г. Кар. 25.

ВЕРНО:

НАЧАЛЬНИК КАНЦЕЛЯРИИ ШТАБА ЛЬВОВ

МАЙОР А/С ЕЗОВИТОВ

/ По ОРГМОТДЕЛУ/

З'єднання Червоної Армії та Внутрішніх Військ НКВС Українського Округу залучені до боротьби проти українського визвольного руху: ролька 154, справа № 003, т. 1, 3 січня – 4 лютого 1945 р., арк. 226–227.

Документ 2

**ВКАЗІВКИ ЗАСТУПНИКА НАРОДНОГО КОМІСАРА
ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТА
СТРОКАЧА, ПОДАНІ НА НАРАДІ КОМАНДИРІВ
ЧАСТИН 82 СД (25 ЛИСТОПАД 1945 р.)**

Сов. секретно
Экз. №

У К А З А Н И Я

Зам. Народного Комиссара внутренних дел УССР генерал-лейтенанта СТРОКАЧА, данные на совещании командиров частей 82 СД 25 ноября 1945 года

І. О Б С Т А Н О В К А

На основе указаний центрального провода «ОУН» все местные бандитские формирования украинских националистов активизировали свою деятельность и главным образом по линии террора против сов. парт. актива офицерского состава, подрыва железных дорог.

В ноябре месяце в Станиславщине захвачена декларация «ОУН» и наказ надрайонным, датированный 25 октября с/г.

Декларация «ОУН» и наказ надрайонным содержат следующие основные положения:

1. Ставка на поддержку Германии оказалась битой. Германия разгромлена.
2. Ведущую роль в Европе занимает СССР.
3. Нападения на СССР со стороны Англии и США в ближайшее время ожидать нельзя. Но все же возможность конфликта между СССР и его союзниками не исключена.
4. С Англией имеется договоренность о помощи, и эта помощь будет зависеть от нашей работы.
5. Перейти к строго конспиративной работе. Свою работу организациям «ОУН» строить не в ширь, а в глубь.
6. Распустить такую форму организации, как господарчых и станичных.
7. Новая форма организация устанавливается: «кущ» – 5–10 человек. «Куш» подчиняется районному проводнику, в подчинении которого их имеется от 5 до 10. Далее надрайонные, областной провод, краевой провод и центральный провод.

8. Боевые действия всех организаций «ОУН» активизировать.

В сентябре-октябре месяце в Германии в зоне английской оккупации прошло совещание всех течений украинской буржуазной эмиграции (12 течений, в том числе петлюровцы, бандеровцы и др.).

На совещании произошло объединение всех этих течений и основана новая организация, получившая название «УКРАИНСКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛИТЕЛЬНА РАДА» (УГВР).

Во главе новой организации выбран БАНДЕРА.

Украинско-буржуазная эмиграция установила соглашения и получила большую помощь от такой организации, как «Украинский червонный крест» (УЧХ), которая получает большие субсидии от иностранных государств и развернула большую работу, в частности по изданию националистической литературы.

На местах в среде «ОУНовских» организаций и их банд происходит полнейшее разложение. Распад этих организаций удерживается «ОУНовцами» лишь силой – террором.

Местное население западных областей Украины кореным образом изменило свое отношение к бандам и оказывает меньшую помощь.

II. ЗАДАЧИ

1. Боевую оперативную деятельность частей органов довести до точки кипения и на этом уровне ее поддерживать.

2. Основным методом борьбы против банд – действия мелких групп. За каждым гарнизоном закрепить банду или боевку и возложить ответственность за их ликвидацию на начальников гарнизонов и командиров подразделений.

3. Срок выполнения плана: к 15 декабря нанести основной удар имеющим боевикам, а к 30 декабря закончить окончательную их ликвидацию.

4. Разнообразить методы оперативно-боевой деятельности, в частности принять к сведению указания тов. ХРУЩЕВА.

а/ Изучать, в чем нуждается местная боевка, способ ее действия и на этом ее ловить. (Основная деятельность боевки: толи террористические акты на активистов, то ли действия на железной дороге и т.д.).

б/ Применение способа «Приманки» (посылка ответственных работников в село, посылка подводов и автомашин в определенные места и т.д.).

в/ Обязательно у всех убитых (трупов) оставлять засады.

5. Усилить ответные репрессивные меры на террористические акты банд:

а/ В селе, где произошел тер. акт или у селе, где произошел подрыв жел. дор. полотна – АРЕСТОВЫВАТЬ ПОГОЛОВНО все взрослое население от 15 лет и старше без различия пола.

б/ Арестованных пропускать через фильтрацию. Во время ее выявлять семьи бандитов и сразу их выселять. Если выявляются семьи бандитов, на которых не заведены дела, – семьи выселять, дела оформлять после. Не допускать выселение семей, которые не подходят под инструкцию о выселении.

в/ Все разрушенное, взорванное (мосты, жел. дор. полотно, телеграфные столбы и т.д.) немедленно восстанавливать силами населения этого села.

г/ При том положении если по войскам или группе военнослужащих будет произведен хоть один выстрел из какого либо дома, принимать немедленные меры к захвату бандитов и этот дом СЖИГАТЬ.

д/ В ближайшее время произвести осмотр всех церквей и если при осмотре или в дальнейшем при работе из церкви будут хоть один выстрел, церковь СЖИГАТЬ.

6. Усилить контроль за выполнением плана каждым гарнизоном, подразделением, частью, в частности:

а/ Командир полка обязан через каждые пять дней вызывать к себе всех командиров гарнизонов (до командира роты включительно) и заслушивать их доклады.

б/ Не позже 5 декабря ОБКОМ партии заслушивает доклад полковника КЛОКОВА и подполковника КУЦЕНКО.

в/ На Бюро ОБКОМА в последующем, декабре месяце заслушиваются доклады всех командиров частей и их заместителей.

7. В каждом подразделении и части завести боевой отчет с 20 ноября с/г.

МАЙОР

(ОСИНИН)

З'єднання Червоної Армії та Внутрішніх Військ НКВС Українського Округу залучені до боротьби проти українського визвольного руху: ролька 143, справа № 003, 28 листопада 1945 р. – 28 січня 1946 р., арк. 16–17.

Стаття надійшла до редакції 25.08.2019